

**Herdenkingsplechtigheid op 3 mei 2024 om 10.30 uur
op de 79e jaarlijkse herdenking van het bombardement op de
gevangenschepen**

Cap Arcona Erebegraafplaats, Stutthofweg, Neustadt in Holstein

Kransleggingsceremonie en vlaggendragers

Kaddisj Nathan Grinberg, rabbijn van de Joodse Gemeenschap Lübeck

Koor Küstengymnasium Neustadt in Holstein: Die Moorsoldaten

Welkomstwoord Martine Letterie, voorzitter Amicale Internationale KZ
Neuengamme e.V.

Gegroet Heinrich-Anton Holtfester, burgemeester van Neustadt in Holstein

Gegroet Timo Gaarz, Districtsbestuurder van het district Ostholstein

Toespraak Jean-Luc Gadon, neef van Serge Léopold Camman

Bijdrage Küstengymnasium in Neustadt in Holstein en de Arbeitsgemeinschaft
Neuengamme: Biografieën van gevangenen

Koor Jacob Lienau School in Neustadt in Holstein: Dona Nobis Pacem

Afscheid door Martine Letterie

Aansluitend

Joodse Begraafplaats aan de Grasweg, Neustadt in Holstein

Kranslegging en Kaddish door Nathan Grinberg

Van het herdenkingsevenement worden foto's en filmopnames gemaakt. Als u niet wilt worden gefotografeerd of gefilmd, kunt u rechtstreeks contact opnemen met de fotograaf en het camerateam.

Het herdenkingsevenement wordt georganiseerd door de Amicale Internationale KZ Neuengamme e.V. en de stad Neustadt in Holstein met steun van het Kinder- und Jugendnet Neustadt in Holstein, de scholen van Neustadt, de Arbeitsgemeinschaft Neuengamme, de Burgers-Stichting Gedenkplaatsen Sleswijk-Holstein en de Stichting Hamburgse Gedenkplaatsen en Leerplaatsen ter nagedachtenis aan de slachtoffers van nazi-misdaden.

Martine Letterie
Voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 mai 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Beste overlevenden van Neuengamme Concentratiekamp, lieve nabestaanden, geachte aanwezigen.

In naam van de stad Neustadt in Holstein en de Amicale Internationale KZ Neuengamme begroet ik vandaag in het bijzonder de nabestaanden Jean-Luc Gadon, Kristof van Mierop, Bruno Neurath-Wilson en Magda Wajsen die uit heel Europa aanreiden om hier vandaag aanwezig te zijn. Ook begroet ik Heinrich – Anton Holtfester, Bürgervorsteher van de stad Neustadt in Holstein en Timo Gaarz, landrath van Ostholstein.

Een kleine praktische opmerking voordat ik mezelf voorstel: Weest u ervan bewust dat er vandaag gefilmd wordt, er zijn meerdere cameraploegen aanwezig.

Mijn naam is Martine Letterie en ik ben voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme. Samen met de stad Neustadt organiseert de AIN al vele jaren deze herdenking op 3 mei.

De Amicale werd in 1958 opgericht door voormalige gevangenen van het concentratiekamp Neuengamme. Zij kwamen overeen de herinnering aan de gebeurtenissen in dit concentratiekamp en in de vele buitenkampen levend te houden. Op dit moment vertegenwoordigt de Amicale Internationale KZ Neuengamme nationale vriendenkringen van voormalige gevangenen van het concentratiekamp Neuengamme en hun nabestaanden uit België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Polen en Spanje.

De ramp die wij hier herdenken vond 79 jaar geleden plaats. Dat klinkt lang geleden, maar het is nog steeds belangrijk om hierbij stil te staan. Dat geldt niet alleen voor de oud-gevangenen en nabestaanden, maar misschien realiseren zij zich meer dan anderen wat het betekent wanneer de rechtstaat wegvalt. Oud-gevangenen hebben dat zelf ervaren, nabestaanden hebben gezien wat het met hun familieleden heeft gedaan en hoe dat nog generaties doorwerkte. Daarom is het belangrijk om vandaag stil te staan bij de ramp, als eerbetoon aan de slachtoffers en als waarschuwing voor het heden. Daarom is het ook belangrijk om elke keer opnieuw hier te benoemen wat er op 3 mei 1945 gebeurde. En dat zal ik doen in het vervolg.

In de weken voorafgaand aan deze dag werden het concentratiekamp Neuengamme en zijn vele buitenkampen geëvacueerd. Op die manier hoopten de nazi's de sporen van hun misdaden te wissen. Ongeveer 10.000 gevangenen belandden in Lübeck, waar ze aan boord werden gebracht van verschillende schepen in de haven. Twee van deze schepen, de Cap Arcona en de Thielbek, gingen op 3 mei voor anker bij Neustadt.

Om 15.00 uur die dag vielen Engelse tyfoons de twee schepen aan, in de veronderstelling dat er vluchtende Duitse troepen aan boord waren. Aan boord van de Cap Arcona bevonden zich ongeveer 7.000 gevangenen, aan boord van de Thielbek 2.500 tot 3.000. De Cap Arcona brandde af, de Thielbek zonk vrij snel. Op beide schepen brak de hel los. De gevangenen probeerden hun leven te redden, maar slechts enkelen slaagden daarin. De meesten verdronken of verbrandden, de Britse vliegtuigen schoten op de verdrinkende slachtoffers, Duitse SS-ers en jongens van de Hitlerjugend op degenen die de kust bereikten. 7.000 mensen stierven een gruwelijke dood.

Heinrich Holtfester
Bürgermeister van de stad Neustadt in Holstein
3 mei 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Geachte dames en heren,

Er zijn dagen in het leven van de mensen die diep in hun bewustzijn verankerd zijn door bepaalde gebeurtenissen. Dit geldt vooral voor de ramp van de Cap Arcona op 3 mei 1945, die werd veroorzaakt door tragische omstandigheden en waarbij meer dan 7000 mensen om het leven kwamen.

Een levende herinnering betekent echter ook het opnemen en realiseren van nieuwe ontwikkelingen. Dankzij de genereuze financiering van de federale en deelstaatregeringen voor de bouw, verbouwing en uitrusting van een modern documentatiecentrum voor deze catastrofe, zijn we uiteindelijk in staat om het project uit te voeren. Op 29 februari 2024 besloot de Vergadering van de gemeenteraad eenstemmig om alle maatregelen hiervoor uit te voeren.

Gezien de zeer zorgwekkende rechts-nationalistische ontwikkelingen in heel Europa worden we allemaal opgeroepen om lering te trekken uit de nationaalsocialistische barbarij en ervoor op te komen dat een dergelijk onmenselijk politiek beleid nooit meer wordt herhaald. Dit geldt ook voor Duitsland!

Hoe is het mogelijk dat mensen tijdens openbare manifestaties en bijeenkomsten aanzetten tot antisemitisch gedrag? Iedere vorm van xenofobie en racisme hoort niet thuis in onze samenleving en mag geen ruimte krijgen.

Helaas zijn er steeds meer groepen die deze Vijandigheid tegenover de wet verspreiden en daarmee proberen onze democratische principes te ondermijnen. Veel van deze ideeën doen denken aan de donkere tijden in ons land. Niemand van ons zou zoiets moeten willen of steunen.

Meer dan 2 miljoen mensen zijn de afgelopen weken de straat opgegaan voor waken en demonstraties in Duitsland. Het aantal groeit elke dag, want Duitsland is kosmopolitisch, divers en kleurrijk.

Ik wil mevrouw Martine Letterie, voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme, hierbij bedanken voor de gezamenlijke herdenkingsbijeenkomst.

Hartelijk dank.

Timo Gaarz
landrath van Ostholstein
3 mei 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Geachte Martine Letterie (Voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme),

Geachte Heinrich-Anton Holtfester (Bürgervorsteher van de stad Neustadt in Holstein),

Geachte hiernaartoe gereisde gasten en nabestaanden,
Geachte dames en heren,

Ik dank u voor de uitnodiging voor de herdenkingsplechtigheid van vandaag.

Vandaag wordt een van de treurigste gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog aan de Duitse Oostzeekust herdacht. Het was een van de grootste scheepsrampen uit de geschiedenis. Het gebeurde in de laatste dagen van de Tweede Wereldoorlog in de Baai van Lübeck, zodat op 3 mei 1945 de wreedheid van de oorlog ook in Ostholstein niet ophield. Meer dan 7000 mensen verloren hun leven en het is precies voor deze mensen dat we hier vandaag staan en hun nagedachtenis eren.

De ramp van de Cap Arcona is een pijnlijk en verontrustend bewijs van de brutaliteit van de Tweede Wereldoorlog en van oorlogen in het algemeen. En 3 mei in het bijzonder - vijf dagen voor het einde van de oorlog - zorgt ervoor dat we ons allemaal blijven afvragen "waarom"?

Als districtsbestuurder van het district Ostholstein is het voor mij daarom heel belangrijk om vandaag persoonlijk aanwezig te zijn bij deze bijeenkomst. Samen met u wil ik de slachtoffers herdenken die op tragische wijze het leven lieten bij het zinken van de Cap Arcona en de Thielbek heel dicht bij ons.

We kunnen ons slechts een klein voorstelling maken van de doodsangst en de wanhoop die heersten tijdens het zinken. Maar zelfs 79 jaar later maakt deze gebeurtenis ons, mij, nog steeds erg bezorgd, verdrietig en nadenkend tegelijk.

Het is onze verplichting om de herinnering aan deze trieste gebeurtenis van 3 mei 1945 levend te houden, zodat toekomstige generaties de juiste lessen kunnen trekken uit de geschiedenis van vernietiging en dood. De ramp van de Cap Arcona

herinnert ons eraan verantwoordelijkheid te nemen voor het hier en nu. Tegelijkertijd herinnert de 3 mei van vandaag ons er ook aan om verantwoordelijkheid te nemen voor het verleden, want het verleden verdwijnt namelijk niet.

Het is daarom belangrijker dan ooit om een generatieoverschrijdende herinneringscultuur te hebben die de manier waarop individuen en de samenleving met hun verleden en hun geschiedenis omgaan, cultiveert en tot leven brengt. Onze burgermaatschappij staat voor waarden als vrede, menselijkheid en tolerantie. Onze Duitse constitutie, onze grondwet, viert op 23 mei haar 75e verjaardag. De basis van onze constitutie is onze vrije en democratische basisorde. De vaders en moeders van de grondwet hebben zich bij het opstellen van onze constitutie bewust herinnerd wat nooit meer van Duitsland mag uitgaan. Dit staat in de preambule van de grondwet:

"Zich bewust van zijn verantwoordelijkheid tegenover God en de mensheid, geïnspireerd door de wil om als gelijkwaardig lid van een verenigd Europa de vrede in de wereld te dienen, heeft het Duitse volk zichzelf deze grondwet gegeven krachtens zijn constituerende macht."

Onze grondwet is het kompas voor vrede en vrijheid.

Laten we samen streven naar een wereld waarin oorlogen en dergelijke verschrikkelijke rampen nooit meer kunnen plaatsvinden - en waarin menselijkheid en mededogen triomferen over haat en geweld. Vooral in deze tijd moeten we ons zeer bewust zijn van deze verantwoordelijkheid.

Moge deze herdenking niet alleen een herinnering zijn aan het verleden, maar ook een oproep tot bewuste en vastberaden inzet voor een wereld van respect, tolerantie en openheid.

Vandaag rouwen we om de slachtoffers van 3 mei 1945, die ons herinneren aan de noodzaak van vrede en vriendschap tussen de volkeren.

Ik dank alle deelnemers aan de herdenking van vandaag.

Jean-Luc Gadon
Neef van Serge Léopold Camman (Neuengamme, nr. 39779)
Overlevende van de Athen
3 mei 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Ik wil u bedanken dat ik vandaag op deze bijzonder tragische plek het woord mag voeren en mijn oom Serge Léopold Camman mag huldigen. En dat ik een van die individuele verhalen mag vertellen die een gezicht geven aan de slachtoffers, die getuigen - heel onvolmaakt - van het verschrikkelijke lijden dat alle gedeporteerden hebben moeten doorstaan, van de immense moed die zij allen hebben getoond opdat toekomstige generaties in vrijheid en vrede zouden kunnen leven.

Mijn oom schreef het verhaal van zijn oorlog op in het begin van de jaren 1980; zijn herinnering eraan was nog levendig. Er gingen nog eens 40 jaar voorbij voordat ik zijn tekst opnieuw las en zijn stem terugvond in dit vreselijke en aangrijpende verhaal.

Mijn oom werd op 21 juli 1912 geboren in het Franse Catalonië. Zijn vader sneuvelde op 5 november 1915 in de strijd. De economische crisis van de 1930'er jaren dwong hem om naar Parijs te verhuizen, waar hij in augustus 1938 trouwde met een zus van mijn moeder. Hun zoon werd geboren in maart 1939. In september vindt de algemene mobilisatie plaats.

Mijn oom sluit zich in Béziers aan bij een infanterieregiment. Er begon een lange trektocht tot de troepen op 31 mei 1940 aan de Somme aankwamen onder het lawaai van Duitse luchtaanvallen en te midden van vluchtelingenstromen. Al snel zonder leiderschap verspreiden de troepen zich en proberen ze ongeorganiseerd aan de omsingeling te ontsnappen, ze wilden allemaal ontschepen in Saint-Valery-en-Caux. Op 10 juni kwamen op de klif de overblijfselen van de compagnie van mijn oom oog in oog te staan met hun eerste Duitse tank.

Het gevecht is kort. Een andere tank beschiet hen van achteren. De groep werd gedecimeerd en mijn oom raakte gewond aan zijn rug en zijn schouder. De gewonden werden achtergelaten en op 12 of 13 juni overgebracht naar Abbeville. De gevangenen doorkruisten België per trein en kwamen via Dordrecht naar Wesel en uiteindelijk naar Hemer in het beruchte Stalag VI/A.

Mijn oom werd al snel ingedeeld bij het dwangarbeid detachement in Schwerte bij Dortmund. De gevangenen daar worden nog steeds adequaat behandeld. Zijn wond geneest, hij werkt in een gieterij, begint Duits te leren en plant zorgvuldig en voorzichtig zijn eenzame ontsnapping. Op 13 november 1941 vlucht hij op de fiets naar Aachen, dan met een goederentrein naar Luik en uiteindelijk naar Parijs. In januari 1942, na zijn demobilisatie in de vrije zone, begint het leven opnieuw.

Zeker getekend door de nederlaag, bezielde door een ideaal, wordt mijn oom langzamerhand gegrepen door een stilzwijgende verplichting, geleid door het instinct van kameraadschap, vertrouwend op de mensen om hem heen, in het bijzonder bij zijn werk. Hij wordt tijdelijk in de provincie gestationeerd en voert op verschillende plaatsen koeriersopdrachten uit naar anonieme contactpersonen. Hij sluit zich aan bij het verzet en vermenigvuldigt zijn verbindingsmissies tussen Parijs en de maquis in Bretagne.

Op 25 april 1944 werd hij in Rennes samen met een aantal kameraden uit zijn groep gearresteerd na een denunciatie. Hij werd gemarteld door de Gestapo en vastgehouden in de Jacques Cartier gevangenis in Rennes. De klappen, het angstige wachten en de executies van sommige van zijn kameraden maakten zijn gevangenschap tot een wrede beproeving.

Op 2 juli werd de gevangenis ontruimd en werden de gevangenen in goederenwagens vervoerd naar Compiègne en het kamp Royallieu, waar ze op 15 juli 1944 aankwamen. Iedereen verwachtte een spoedige bevrijding, omdat de geallieerden meer dan een maand eerder al met succes waren geland in Normandië.

Op 28 juli begint de tocht naar Duitsland op het station van Compiègne en voor velen betekent dit de dood (van de 1652 gedeporteerden in de trein keren er slechts 542 terug). De trein werd niet gestopt en kwam op 31 juli 1944 aan in het kamp Neuengamme.

Er is al veel gezegd over het leven in het kamp en in de buitenkampen, over de detentieomstandigheden, het voortdurende geweld, de vernietiging door dwangarbeid, de honger, de ziektes...

Mijn oom droeg het gedetineerdennummer 39779. Hij werd overgebracht naar een eerste buitenkamp en daarna naar het kamp van de oorlogsmarine aan de Weser. Daar werd een duikbootbunker gebouwd. Het werk is erg zwaar, vooral als het erom gaat de zware zakken cement van de schuiten naar de wal en naar de bouwplaatsen te brengen. Er vallen steeds meer slachtoffers en in november 1944 worden ze vervangen door een nieuw contingent.

In maart 1945 was de helft van het personeelsbestand verdwenen. De situatie in Farge was nog dramatischer. Na het werk werden de gevangenen van het commando in een blokhuis gepropt zonder lucht of licht. En niet te vergeten de geallieerde bombardementen.

Midden april 1945 kwamen de gevechten dichterbij en de bevrijding leek niet meer ver weg toen het bevel tot ontruiming werd gegeven.

Al degenen die niet meer kunnen lopen, worden in de wagons van een goederentrein gedreven: Richting Sandbostel. Er zijn 9500 mensen, waarvan er 3000 overlijden tijdens het transport of in de dagen erna. Anderen eindigen in Bergen-Belsen.

De gevangenen die nog in staat waren om te marcheren worden over de straten gedreven. Eerste stop in Farge. Op de derde dag werd de colonne op een trein geladen die hen naar het hoofdkamp in Neuengamme vervoerde. Na een nacht vol bomalarmen en vechtpartijen vertrekt de colonne opnieuw naar Travemünde. Daar werden ze onder verschrikkelijke omstandigheden in de vrachtruimtes van het passagiersschip CAP ARCONA geladen, voordat ze op het kleinere vrachtschip ATHEN werden geladen. In de vroege namiddag van 3 mei bombarderen Britse vliegtuigen de voor de kust voor anker liggende schepen CAP ARCONA, THIELBEK en DEUTSCHLAND, die onder de vlag van de Nazi's varen. De verschrikkelijke tragedie begint. 7.300 gedeporteerden verliezen hun leven. De ATHEN, die het anker heeft gelicht, slaagt erin aan te leggen aan een ponton in de haven van Neustadt. De bemanning heeft het schip verlaten. Na lang wachten en met gevaar voor eigen leven bereiken de gevangenen van de ATHEN het vasteland. Aan de overkant arriveren tanks, het zijn Britse tanks.

Ter ere van mijn oom en tante, die allebei zijn overleden en die mijn tweelingzus en mij hebben opgevangen nadat onze moeder was overleden. We waren net zes jaar geworden.

JL Gadon

Martine Letterie
Voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 mai 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Slotwoord

Het feit dat hier vandaag zoveel nabestaanden aanwezig zijn en dat een aantal actief betrokken is bij deze herdenking laat zien dat het voor hen, voor ons belangrijk is dat dit plaats vindt. En feit dat de Bürgervorsteher en de landrath hier vandaag spraken, laat zien dat de stad Neustadt en het land Ostholstein het belang van deze herdenking inzien. Ik dank dan daarom ook de sprekers voor hun woorden en hun betrokkenheid. Ook dank ik het koor van het Küstengymnasium en dat van de Jacob Lienschule voor hun muzikale bijdrage. Het is veel waard dat ook jonge mensen bij deze herdenking betrokken zijn. Ik dank ook de aanwezigen en hoop hen volgend jaar weer te mogen verwelkomen.